

regeling vormden de Rotterdamse Bankvereniging, de bank van R. Mees & Zonen, de Kamer van Koophandel en de Heineken Bierbrouwerij een consortium waaraan zij f 600 000 ter beschikking stelden en uit die gelden werden, om de eerste nood op te vangen, in twee weken tijd uitkeringen tot een totaal van bijna f 260 000 gedaan aan ca. 4 500 gezinnen. Eind november bepaalde het departement van sociale zaken dat de gezinnen van de weggevoerden vier weken lang een overbruggingsgeld zouden ontvangen dat gelijk was aan het laatst verdiende loon, en vervolgens 90% van dat loonbedrag, zulks evenwel tot een maximum van f 95 per week.¹ Met al die uitbetalingen werden, voorzover de bedrijven ze niet zelf voor hun rekening wilden nemen (in Rotterdam deden dat ca. tweehonderd), de gewestelijke arbeidsbureaus belast en deze hadden daarbij door het tekort aan materiële hulpmiddelen en de vervoersmoeilijkheden talloze problemen te overwinnen. Ook de gezinnen van kleine zelfstandigen kregen uitkeringen, waarbij de Kamer van Koophandel adviezen uitbracht over de hoogte.

De regelingen van het departement van sociale zaken hadden een algemeen karakter en werden dus niet alleen in Rotterdam toegepast. Zij droegen er, zo nemen wij aan, toe bij dat althans de financiële problemen welke uit de wegvoering van de mannen voortvloeiden, na enige tijd werden opgelost. Maar die financiële problemen waren de enige niet. In een tijd waarin het dagelijks bestaan van week tot week moeilijker werd, stond in de meeste gezinnen der weggevoerden de vrouw er alléén voor, zulks met al haar diepe bezorgdheid over het lot van haar man: waar bevond hij zich en hoe zou het met hem gaan? Bij veel vrouwen duurde het maanden voordat zij een eerste levensteken ontvingen.

De wegvoering van zovelen stelde evenwel niet alleen de gezinnen maar ook de samenleving voor grote moeilijkheden, vooral daar waar, als bij de *Wehrmacht-razzia's* in het westen, er niet of nauwelijks op was gelet wie men buiten de acties moest laten vallen. Zeker, soms lukte het, verlof te krijgen dat weggevoerde mannen die kennelijk onmisbaar waren, zouden terugkeren, de landbouwers van Overflakkee en de uit Rotterdam meegenomen brandweerlieden bijvoorbeeld (de Haagse kreeg men daarentegen niet vrij), maar dat nam niet weg dat overal in de samenleving als het ware gaten waren gevallen. Men denke aan de bakkers en de melk- en groenteboeren die in een stad als Utrecht van achter hun kar waren weggehaald en van wie de bakkers en de melkboe-

¹ Dat was in die tijd ongeveer het wekelijks inkomen van een leraar bij het middelbaar of voorbereidend hoger onderwijs.